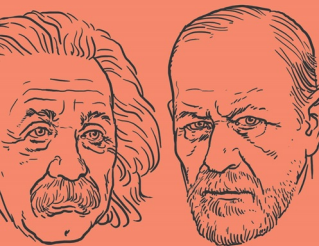


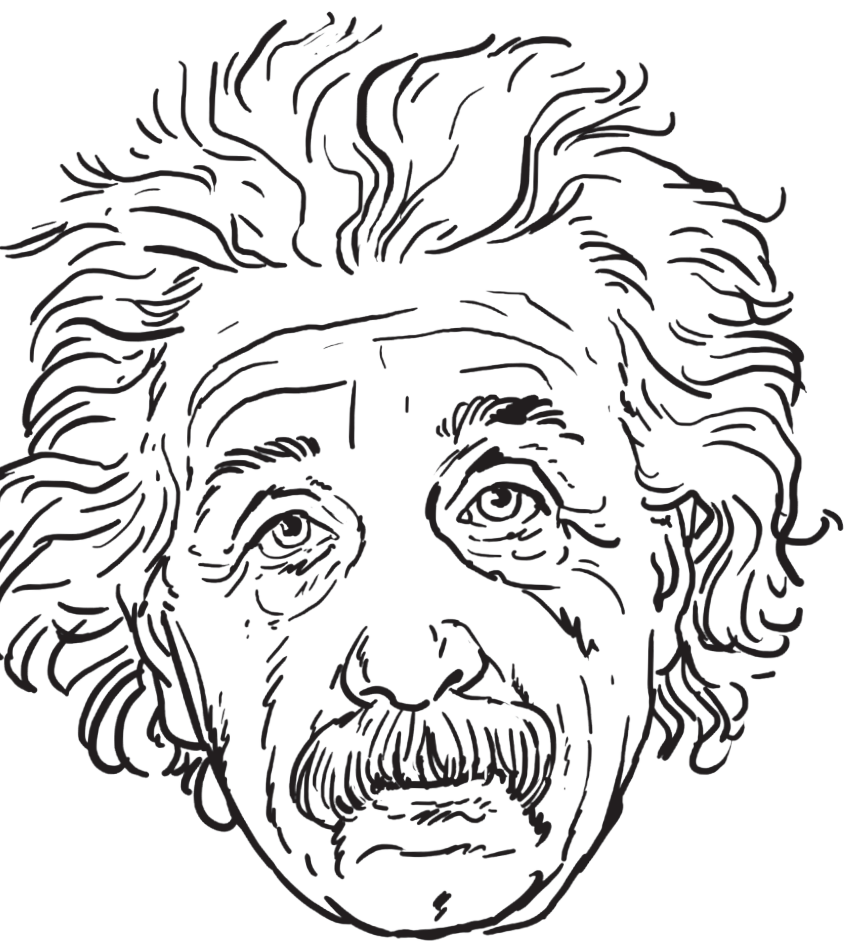
Albert Einstein
Sigmund Freud

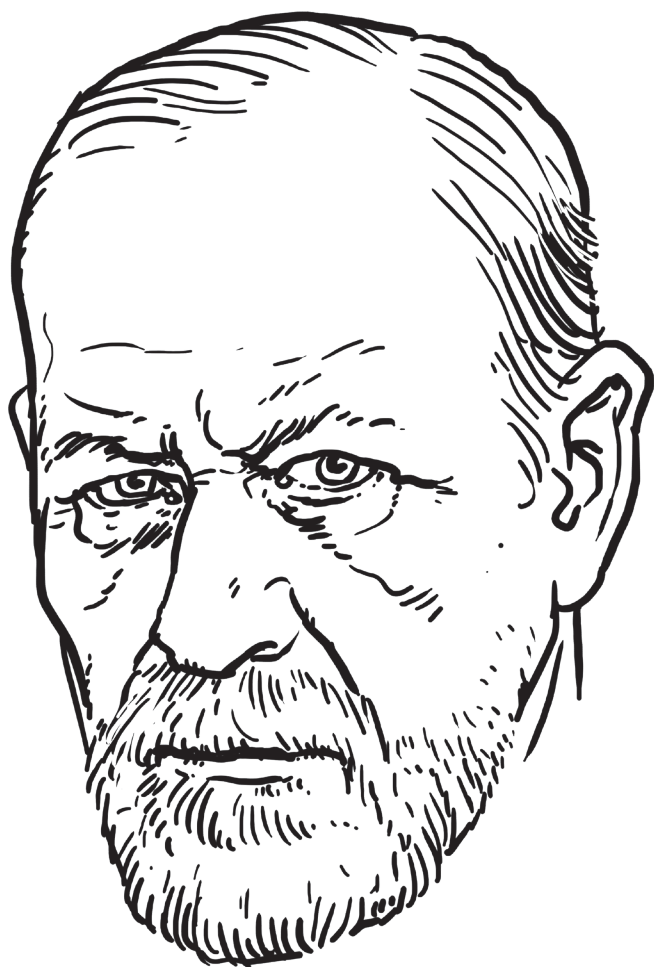


Prečo vojna?

Korešpondencia a ďalšie
úvahy o vojne a mieri







**Albert Einstein
Sigmund Freud**

Prečo vojna?

**Korešpondencia a ďalšie
úvahy o vojne a mieri**

Preklad: Milan Krankus, Júlia Sherwood

Albert Einstein – Sigmund Freud

Why war?

Copyright © Albert Einstein

Copyright © Sigmund Freud

Translation © Milan Krankus, 2014

Translation © Júlia Sherwood, 2026

Cover illustration © Jozef Gertli Dangler

Design & Layout © Soňa Ševčíková, 2026

Slovak edition © N Press, s. r. o., 2026

ISBN 978-80-8230-430-8

Edičná poznámka

Korešpondencia medzi Albertom Einsteinom a Sigmundom Freudom bola prvýkrát publikovaná pod názvom *Why war? (Prečo vojna?)* v roku 1933 Medzinárodným inštitútom pre intelektuálnu spoluprácu (Liga národov).

Einsteinov príspevok *On peace (O mieri)* bol pri príležitosti konania Svetovej konferencie o odzbrojení v Ženeve publikovaný v newyorskom časopise *The Nation* 23. septembra 1932. *The Danger to Civilization (Ohrozenie civilizácie)* je úryvok z prejavu, ktorý Einstein predniesol počas večere, ktorú na jeho počesť usporiadal Kalifornský technologický inštitút v Pasadene 25. januára 1932.

Texty Alberta Einsteina preložila Júlia Sherwood z knihy *Why war?*, ktorá vyšla v roku 2025 vo vydavateľstve Warbler Press, Inc., New York, a sú publikované so súhlasom vydavateľstva.

Nadčasové úvahy o vojne a smrti od Sigmunda Freuda boli prvýkrát publikované pod názvom *Zeitgemäßes über Krieg und Tod* vo vedeckom časopise *Imago*, ktorý v roku 1915 vydalo vydavateľstvo Hugo Heller & Co., Viedeň.

Texty Sigmunda Freuda preložil Milan Krankus z nemec-
kého originálu *Fragen der Gesellschaft Ursprünge der Religion* (S. Fischer Verlag, GmbH, Frankfurt am Main, 1974). V roku 2014 boli publikované v knihe *O človeku, kultúre a náboženstve*, ktorú vydalo vydavateľstvo Euró-
pa, s. r. o., Bratislava.

© 2024 Warbler Press. Authorized translation of the English edition © 2025 N Press, s. r. o. This translation is published and sold by permission of Warbler Press, the owner of all rights to publish and sell the same.

Obsah

Albert Einstein	11
Sigmund Freud	17
Albert Einstein:	
O mieri	37
Ohrozenie civilizácie	41
Sigmund Freud:	
Nadčasové úvahy o vojne a smrti	45
I. Sklamanie z vojny	47
II. Náš vzťah k smrti	69

Albert Einstein

— Caputh pri Postupime, júl 1932

Milý pán Freud,

som veľmi poctený, že mi Medzinárodný inštitút pre intelektuálnu spoluprácu v Paríži, ktorý spadá pod Spoločnosť národov, navrhol, aby som vyzval osobu podľa vlastného výberu na voľnú výmenu názorov na ľubovoľnú tému, a tým mi poskytol príležitosť diskutovať s Vami o tom, čo pokladám za kardinálnu otázku našej civilizácie v súčasnej situácii: existuje spôsob, ako odvrátiť od ľudstva hrozbu vojny? Je všeobecne známe, že táto otázka nadobudla v dôsledku technického pokroku existenčný význam pre civilizované ľudstvo, no napriek tomu sa zatiaľ každá, aj tá najhorlivejšia snaha o riešenie skončila fiaskom.

Nazdávam sa, že akýsi pocit nemohúcnosti aj medzi ľuďmi, ktorí sa tejto problematike venujú v praktickej či profesionálnej rovine, vyvolal túžbu dozvedieť sa, ako túto otázku vnímajú osobnosti, ktorým vedecká činnosť pomohla vytvoriť si istý odstup od bežných životných problémov. Pokiaľ ide o mňa, moje vedecké zameranie mi neposkytuje možnosť nahliadnuť do hlbok ľudského chcenia a cítenia. Z tohto dôvodu v rámci výmeny názorov, do ktorej Vás týmto pozývam, neviem spraviť oveľa viac ako pokúsiť sa sformulovať otázky a odhliadnuc od povrchnejších pokusov o riešenie dať príležitosť Vám, aby ste daný problém osvetlili z perspektívy Vašich hlbokých znalostí ľudského pudového života. Verím, že budete schopný navrhnúť výchovný spôsob, ktorý takpovediac nepolitickou formou dokáže odstrániť psychologické prekážky, ktorých existenciu človek bez znalostí psychológie možno tuší, no nevie posúdiť ich vzájomné súvislosti a premenlivosť.

Ako človeku nezaťaženému nacionalistickými motívami sa mi zdá, že externá, respektíve organizačná stránka daného problému je jednoduchá: štáty vytvoria zákonodarnú a súdnu inštanciu a poveria ju arbitrážou v otázkach konfliktov, ktoré medzi nimi nastanú. Zaviazu sa, že sa podriadia zákonom, ktoré tento legislatívny orgán zavedie, budú sa na tento súd obracať vo všetkých

sporných prípadoch, bezpodmienečne poslúchnu jeho rozhodnutia a uskutočnia všetky opatrenia, ktoré súd na realizáciu svojich rozhodnutí uzná za nutné. A tu ihneď narážam na prvý problém: súd ako ustanovizeň vytvorená ľuďmi by sa mal snažiť vystaviť svoje rozhodnutia mimoprávnym vplyvom tým viac, čím menšou právomocou pri presadzovaní svojich rozhodnutí by disponoval. S týmto faktom musíme počítať: právo a sila sú nerozlučne späté a výroky súdneho orgánu sa tým viac približujú k ideálu spravodlivosti spoločenstva, v ktorého mene a záujme svoje rozhodnutia vynášajú, čím menej sa dané spoločenstvo pri vynucovaní svojich predstáv o spravodlivosti musí spoliehať na použitie mocenských prostriedkov. Momentálne sme ešte veľmi vzdialení od vzniku organizácie, ktorá by dokázala takýto súd obdať neodškriepiteľnou autoritou a vynútiť si absolútnu poslušnosť pri vykonávaní jeho rozhodnutí. Z tohto pre mňa vyplýva prvé konštatovanie: cesta medzinárodnej bezpečnosti vedie cez bezpodmienečné zrieknutie sa istej časti slobody konania, resp. suverenity zo strany jednotlivých štátov. Iná cesta k takejto slobode asi neexistuje.

Keď upriamime zrak na neúspešné snahy posledných desaťročí dosiahnuť tento cieľ – akokoľvek dobre myslené –, jasne uvidíme, že máme do činenia s obrovskými psychologickými silami,

ktoré tieto snahy paralyzujú. Niektoré sú zreteľne viditeľné. Túžba po moci zo strany vrstiev, ktoré v danom momente ovládajú štát, je v priamom rozpore s obmedzením ich výsostných práv. Táto politická požiadavka moci je často živená mocenskými snahami inej vrstvy, ktorá sa prejavuje v materiálno-ekonomickej sfére. Mám na mysli predovšetkým malé, no odhodlané skupiny ľudí, ktorým sú cudzie sociálne ohľady či zábrany a pre ktorých vojna, výroba zbraní a obchodovanie s nimi nie sú ničím iným ako príležitosťou získať osobné výhody a rozšíriť si vlastnú sféru moci.

Toto prosté zistenie je však len prvým krokom k pochopeniu súvislostí. Okamžite sa núka otázka: ako je možné, že vyššie spomenutá menšina dokáže podriaďiť svojim chútkam masu národa, ktorý v dôsledku vojny môže len utrpieť a stratiť? (Keď hovorím o mase národa, nevylučujem z nej ľudí, ktorí si ako vojaci najrozličnejších hodností zvolili vojnu za svoje povolanie v presvedčení, že slúžia obrane najvyšších hodnôt svojho národa a že útok býva niekedy najlepšou obranou.) Prvá odpoveď, ktorá sa tisne na jazyk, znie: vládnuca menšina má v prvom rade pod kontrolou školy, periodickú tlač a väčšinou aj náboženské inštitúcie. Ich prostredníctvom ovláda a riadi city nás a pretvára ich na svoje nástroje zbavené vlastnej vôle.

No ani táto odpoveď nevyčerpáva všetky súvislosti. Vystáva totiž ďalšia otázka: ako je možné, že sa masy nechávajú spomenutými prostriedkami rozvášniť až do stavu besnenia a sebaobetovania? Jedinou odpoveďou môže byť: v každom človeku tlie potreba nenávidieť a ničiť. Táto náchylnosť je v normálnych časoch prítomná len latentne a prejavuje sa len za nenormálnych okolností; je však pomerne ľahké prebudiť a vybičovať ju do masovej psychózy. Zdá sa, že tu je zakopaný najhlbší problém celého tohto osudového prepletenca vzájomných vplyvov. A práve tento moment dokáže osvetliť len veľký znalec ľudských pudov.

Tým sa dostávam k svojej poslednej otázke: existuje nejaká možnosť, ako usmerniť psychický vývoj ľudí, aby sa stali odolnejšími proti psychóze nenávisťi a ničenia? Nemám zďaleka na mysli len takzvané nevzdelané vrstvy. Moje životné skúsenosti ukazujú, že osudovej masovej sugescii v oveľa väčšej miere podlieha práve takzvaná 'inteligencia', pretože obvykle nemá priamy kontakt so surovou realitou, ale stretáva sa s ňou v jej najľahšej, syntetickej podobe – na tlačенých stránkach.

Na záver ešte posledná vec: doteraz som hovoril len o vojne medzi štátmi, čiže o takzvaných medzinárodných konfliktoch. Som si vedomý toho, že ľudská agresivita sa prejavuje aj inými formami a za iných podmienok (napr. občianske

vojny, kedysi vedené z náboženských, dnes zo sociálnych príčin, či prenasledovanie náboženských menšín). Vedome som vyzdvihol tú najreprezentatívnejšiu, najosudovejšiu a najmä najbezuzdnejšiu formu konfliktu medzi spoločenstvami ľudí, pretože na nej sa asi dá najlepšie demonštrovať, ako sa vyvarovať vojenských konfliktov.

Uvedomujem si, že na všetky otázky súvisiace s týmto naliehavým problémom, ktorý som tu predostrel, by som mohol nájsť priamu či nepriamu odpoveď vo Vašich spisoch. Bolo by však nanajvýš prospešné, keby ste problém nastolenia mieru vo svete mohli predstaviť vo svetle svojich najnovších poznatkov, keďže takýto výklad by mohol slúžiť ako základ ďalších, veľmi prínosných snáh.

S priateľským pozdravom
Váš A. Einstein